

MUHANDISLIK

& IQTISODIYOT

ijtimoiy-iqtisodiy, innovatsion texnik,
fan va ta'limga oid ilmiy-amaliy jurnal

2025
oktyabr

**TOSHKENT SHAHRIDAGI TURIN
POLITEXNIKA UNIVERSITETI**

*Xalqaro ilmiy-amaliy onlayn konferensiya
materiallari to'plami*

**“GLOBAL RAQAMLI INTEGRATSIYALASHUV:
2030-YILGACHA YASHIL IQTISODIYOTGA O'TISHDA
TEXNOLOGIK VA INDUSTRIAL SANOATNI RIVOJLANTIRISH
ORQALI MIKRO VA MAKROIQTISODIY BARQAROR
O'SISHNI TA'MINLASH DOLZARBLIGI”**

**“GLOBAL DIGITAL INTEGRATION: THE RELEVANCE OF
ENSURING MICRO AND MACROECONOMIC SUSTAINABLE
GROWTH THROUGH TECHNOLOGICAL AND INDUSTRIAL
DEVELOPMENT IN THE TRANSITION TO A GREEN
ECONOMY BY 2030”**

**«ГЛОБАЛЬНАЯ ЦИФРОВАЯ ИНТЕГРАЦИЯ:
АКТУАЛЬНОСТЬ ОБЕСПЕЧЕНИЯ УСТОЙЧИВОГО
МИКРО- И МАКРОЭКОНОМИЧЕСКОГО РОСТА ЧЕРЕЗ
РАЗВИТИЕ ТЕХНОЛОГИЧЕСКОЙ И ИНДУСТРИАЛЬНОЙ
ПРОМЫШЛЕННОСТИ В ПЕРЕХОДЕ К ЗЕЛЁНОЙ
ЭКОНОМИКЕ К 2030 ГОДУ»**

7-MAXSUS SON

74-91 xalqaro daraja
ISSN: 2992-8982

muhandislik & iqtisodiyot

ijtimoiy-iqtisodiy, innovatsion texnik,
fan va ta'limga oid ilmiy-amaliy jurnal

Elektron nashr.
2025-yil, oktyabr.

Bosh muharrir:

Zokirova Nodira Kalandarovna, iqtisodiyot fanlari doktori, DSc, professor

Bosh muharrir o'rinbosari:

Shakarov Zafar G'afforovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori, PhD, dotsent

Tahrir hay'ati:

Abduraxmanov Kalandar Xodjayevich, O'z FA akademigi, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Sharipov Kongratbay Avezimbetovich, texnika fanlari doktori, professor

Maxkamov Baxtiyor Shuxratovich, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Abduraxmanova Gulnora Kalandarovna, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Shaumarov Said Sanatovich, texnika fanlari doktori, professor

Turayev Bahodir Xatamovich, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Nasimov Dilmurod Abdulloyevich, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Allayeva Gulchexra Jalgasovna, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Arabov Nurali Uralovich, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Maxmudov Odiljon Xolmirzayevich, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Xamrayeva Sayyora Nasimovna, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Bobonazarova Jamila Xolmurodovna, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Irmatova Aziza Baxromovna, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Bo'taboyev Mahammadjon To'ychiyevich, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Shamshiyeva Nargizaxon Nosirxuja kizi, iqtisodiyot fanlari doktori, professor,

Xolmuxamedov Muhsinjon Murodullayevich, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent

Xodjayeva Nodiraxon Abdurashidovna, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent

Amanov Otabek Amankulovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent

Toxirov Jaloliddin Ochil o'g'li, texnika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)

Qurbonov Samandar Pulatovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)

Zikriyoyev Aziz Sadulloyevich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)

Tabayev Azamat Zaripbayevich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)

Sxay Lana Aleksandrovna, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent

Ismoilova Gulnora Fayzullayevna, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent

Djumaniyazov Umrbek Ixamovich, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent

Kasimova Nargiza Sabitdjanovna, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent

Kalanova Moxigul Baxritdinovna, dotsent

Ashurzoda Luiza Muxtarovna, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)

Sharipov Sardor Begmaxmat o'g'li, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)

Sharipov Botirali Roxataliyevich, iqtisodiyot fanlari nomzodi, professor

Tursunov Ulug'bek Sativoldiyevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), dotsent

Bauyetdinov Majit Janizaqovich, Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti dotsenti, PhD

Botirov Bozorbek Musurmon o'g'li, Texnika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)

Sultonov Shavkatjon Abdullayevich, Kimyo fanlari doktori, (DSc)

Jo'raeva Malohat Muhammadovna, filologiya fanlari doktori (DSc), professor.

muhandislik & iqtisodiyot

ijtimoiy-iqtisodiy, innovatsion texnik,
fan va ta'limga oid ilmiy-amaliy jurnal

- 05.01.00 – Axborot texnologiyalari, boshqaruv va kompyuter grafikasi
- 05.01.01 – Muhandislik geometriyasi va kompyuter grafikasi. Audio va video texnologiyalari
- 05.01.02 – Tizimli tahlil, boshqaruv va axborotni qayta ishlash
- 05.01.03 – Informatikaning nazariy asoslari
- 05.01.04 – Hisoblash mashinalari, majmualari va kompyuter tarmoqlarining matematik va dasturiy ta'minoti
- 05.01.05 – Axborotlarni himoyalash usullari va tizimlari. Axborot xavfsizligi
- 05.01.06 – Hisoblash texnikasi va boshqaruv tizimlarining elementlari va qurilmalari
- 05.01.07 – Matematik modellash
- 05.01.11 – Raqamli texnologiyalar va sun'iy intellekt
- 05.02.00 – Mashinasozlik va mashinashunoslik
- 05.02.08 – Yer usti majmualari va uchish apparatlari
- 05.03.02 – Metrologiya va metrologiya ta'minoti
- 05.04.01 – Telekommunikatsiya va kompyuter tizimlari, telekommunikatsiya tarmoqlari va qurilmalari. Axborotlarni taqsimlash
- 05.05.03 – Yorug'lik texnikasi. Maxsus yoritish texnologiyasi
- 05.05.05 – Issiqlik texnikasining nazariy asoslari
- 05.05.06 – Qayta tiklanadigan energiya turlari asosidagi energiya qurilmalari
- 05.06.01 – To'qimachilik va yengil sanoat ishlab chiqarishlari materialshunosligi
- 05.08.03 – Temir yo'l transportini ishlatish
- 05.09.01 – Qurilish konstruksiyalari, bino va inshootlar
- 05.09.04 – Suv ta'minoti. Kanalizatsiya. Suv havzalarini muhofazalovchi qurilish tizimlari
- 10.00.06 – Qiyosiy adabiyotshunoslik, chog'ishtirma tilshunoslik va tarjimashunoslik
- 10.00.04 – Yevropa, Amerika va Avstraliya xalqlari tili va adabiyoti
- 08.00.01 – Iqtisodiyot nazariyasi
- 08.00.02 – Makroiqtisodiyot
- 08.00.03 – Sanoat iqtisodiyoti
- 08.00.04 – Qishloq xo'jaligi iqtisodiyoti
- 08.00.05 – Xizmat ko'rsatish tarmoqlari iqtisodiyoti
- 08.00.06 – Ekonometrika va statistika
- 08.00.07 – Moliya, pul muomalasi va kredit
- 08.00.08 – Buxgalteriya hisobi, iqtisodiy tahlil va audit
- 08.00.09 – Jahon iqtisodiyoti
- 08.00.10 – Demografiya. Mehnat iqtisodiyoti
- 08.00.11 – Marketing
- 08.00.12 – Mintaqaviy iqtisodiyot
- 08.00.13 – Menejment
- 08.00.14 – Iqtisodiyotda axborot tizimlari va texnologiyalari
- 08.00.15 – Tadbirkorlik va kichik biznes iqtisodiyoti
- 08.00.16 – Raqamli iqtisodiyot va xalqaro raqamli integratsiya
- 08.00.17 – Turizm va mehmonxona faoliyati

Ma'lumot uchun, OAK

Rayosatining 2024-yil 28-avgustdagi 360/5-son qarori bilan "Dissertatsiyalar asosiy ilmiy natijalarini chop etishga tavsiya etilgan milliy ilmiy nashrlar ro'yxati"ga texnika va iqtisodiyot fanlari bo'yicha "Muhandislik va iqtisodiyot" jurnali ro'yxatga kiritilgan.

Muassis: "Tadbirkor va ishbilarmon" MChJ

Hamkorlarimiz:

1. Toshkent shahridagi G.V.Plexanov nomidagi Rossiya iqtisodiyot universiteti
2. Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti
3. Toshkent irrigatsiya va qishloq xo'jaligini mexanizatsiyalash muhandislari instituti" milliy tadqiqot universiteti
4. Islom Karimov nomidagi Toshkent davlat texnika universiteti
5. Muhammad al-Xorazmiy nomidagi Toshkent axborot texnologiyalari universiteti
6. Toshkent davlat transport universiteti
7. Toshkent arxitektura-qurilish universiteti
8. Toshkent kimyo-texnologiya universiteti
9. Jizzax politexnika instituti

MUNDARIJA

ASSESSING RISKS IN BANKING ACTIVITIES TO ENHANCE THE EFFICIENCY OF FINANCIAL SERVICES	21
Saidov Jasurbek Latipbayevich	
MECHANISMS OF THE IMPACT OF STATE BUDGET REVENUES AND EXPENDITURES ON ECONOMIC GROWTH.....	24
Sheraliyev Nurbek Jumanazarovich	
O'QUVCHI VA TALABALARDA HUQUQIY MADANIYATINI TA'LIM JARAYONIDA YUKSALTIRISHNING ASOSIY YO'NALISHLARI VA TAMOIILLARI	27
Mansurova Zilola Akromxonovna	
O'ZBEKISTON BANK TIZIMIDA FINTECH INNOVATSIYALARINING RIVOJI VA ULARNING SANOAT-QURILISH SEKTORIDAGI TRANSFORMATSION TA'SIRI	30
Muzayyana Beknazarova	
TURIZM SOHASIDA RAQOBAT AFZALLIKLARINI YARATISHDA MARKETINGNING ROLI	33
Shaymanov To'liqin Mahmayusupovich	
O'ZBEKISTONDA DAVLAT BUDJETI IJROSINI RAQAMLASHTIRISHNING FISKAL INTIZOM VA SHAFFOFLIKKA TA'SIRI	37
Tangrieva Farida Abdulkarimovna	
OLIY TA'LIM MUASSASALARIDA SUN'IY INTELLEKTNI TATBIQ ETISH ORQALI BOSHQARUV SAMARADORLIGINI OSHIRISH	41
Radjabov Bunyod Abdullilovich	
XXI-ASRDA JAHON IQTISODIYOTINING RIVOJLANISH BOSQICHLARI VA ASOSIY DRAYVERLARI	45
Jalolov Umidjon Xudoyberdi o'g'li, Yegamberdiyev Shuxrat Satimbayevich	
XALQARO RAQAMLI INTEGRATSIYA JARAYONIDA O'ZBEKISTON ISHTIROKI	48
Muyassarzoda Fayziyeva	
ФИНАНСОВЫЙ КОНТРОЛЬ КАК КЛЮЧЕВОЙ ИНСТРУМЕНТ ОБЕСПЕЧЕНИЯ НАЦИОНАЛЬНЫХ ИНТЕРЕСОВ И ФИНАНСОВОЙ БЕЗОПАСНОСТИ УЗБЕКИСТАНА	52
Турсунбоева Нилуфар Отабековна	
ФИНАНСОВАЯ ГРАМОТНОСТЬ И ИНВЕСТИЦИИ	55
Ягудин Дмитрий Рустамович	
YANGI O'ZBEKISTON SHAROITIDA BARQAROR TURIZM RIVOJI: GLOBAL TAJRIBA VA MILLIY YONDASHUVLAR.....	57
Xamdullayeva Gulhoyo Ergash qizi	
RAQAMLI TEXNOLOGIYALAR YORDAMIDA TO'QIMACHILIK KORXONALARIDA INVESTITSION QARORLARNI OPTIMALLASHTIRISH	59
Rustambekov Djasur Askarovich	
KORXONA POTENSIALINING MOHIYATI VA TUZILMASIGA OID NAZARIY HAMDA ILMIY YONDASHUVLAR TAHLILI.....	61
Djalilov Sardor Sadillovovich	
XALQARO IQTISODIYOTNING GLOBAL DAROMAD TENGSIZLIKLARINI SHAKLLANTIRISHDAGI ROLI: SAVDO SIYOSATLARI VA REDISTRIBYUTSIYA MEKANIZMLARINING TAQQOSLAYDIGAN TAHLILI	64
Kurolov Maksud Obidovich	
SURXONDARYO VILOYATIDA INVESTITSIYA VA YHM O'RTASIDAGI O'ZARO BOG'LIQLIK.....	73
Zaripova Muqaddas Jumaniyozovna, Normurodov Asliddin Alijon o'g'li	
SUN'IY INTELLEKT VA AVTOMATLASHTIRISHNING MEHNAT BOZORI DINAMIKASIGA TA'SIRI	77
Akmalbek Najimov Umid o'g'li, Dinara Ishmanova	
ПРАКТИКА И АНАЛИЗ КРЕДИТОВАНИЯ ПРОИЗВОДИТЕЛЕЙ СЕЛЬСКОХОЗЯЙСТВЕННОЙ ПРОДУКЦИИ	81
Шамшетьева Гульраушан	

AHOLI DAROMADLARI O'SISHI VA INFLYATSIYA DARAJASI O'RTASIDAGI BOG'LIQLIK	83
G'ayratova Zilola G'anijon qizi, Ibragimov G'anijon G'ayratovich	
KORXONALARDA MAHSULOT SAVDOSIGA OID MA'LUMOTLARNI TAHLIL QILISHNING ZAMONAVIY INTELEKTUAL YONDASHUVLARI	86
Baydullayeva Dildora Tuylibayevna, Baydullayev Ruslan Tuylibayevich	
ELEKTRON TIJORATNING MILLIY IQTISODIYOTGA TA'SIRI VA RIVOJLANISH ISTIQBOLLARI	90
Toxirov Shodibek Jo'ra o'g'li	
RAQOBATBARDOSH ELEKTROTEXNIKA MAHSULOTLARI ISHLAB CHIQARISHDA TEXNOLOGIK MODERNIZATSIYA VA INVESTITSIYA SIYOSATINING O'RNI	93
Jalolov Abbosxon Ravshanxon	
RAQAMLI TEXNOLOGIYALAR VA SUN'IIY INTELLEKT ASOSIDA BUXGALTERIYA HISOB VA AUDIT TIZIMLARINI AVTOMATLASHTIRISHNING METODOLOGIK ASOSLARI	97
To'laganov Ziyovuddin Kamolitdin o'g'li	
THE IMPACT OF EXTERNAL DEBT, INVESTMENT ACTIVITY, AND CAPITAL FORMATION PROCESSES ON EXPORT VOLUME AND ECONOMIC GROWTH DYNAMICS IN CENTRAL ASIAN COUNTRIES	102
Tojiqulova Sitara Sobirjon qizi	
HUMAN CAPITAL AND DIGITAL TRANSFORMATION: DRIVERS OF SUSTAINABLE ECONOMIC DEVELOPMENT	108
Hamrokulov Mirabbos Ortiqovich	
YEVROPA ITTIFOQI DAVLATLARI SOLIQ SIYOSATINI USTUVOR JIHATLARINI MARKAZIY OSIYO MAMLAKATLARIDA QO'LLASH ORQALI SOLIQ TIZIMINI TAKOMILLASHTIRISH	110
Hakimov Feruz Xurshid o'g'li	
KAPITAL TUZILMASINI OPTIMALLASHTIRISH ORQALI TIJORAT BANKLARINING MOLIYAVIY BARQARORLIGINI OSHIRISH KONSEPSIYASI	114
Turdibayev Abdulaziz Abduvaxidovich	
O'ZBEKISTONNING 12 YILLIK TA'LIM TIZIMIGA QAYTISH ISLOHOTI	118
Ashurov Abdulaziz Rustamovich, Olimov Anvarjon Atamirzayevich, Mahmudov Ziyoviddin Shamsiddinovich, Ishmuratov Baxodir Xusanovich	
MAMLAKATNING XALQARO BAHOLASH TIZIMLARIDAGI MAVQEINI YAXSHILASHDA IQTISODIY MUSTAHKAMLIKNING AHAMIYATI	123
Berdibekova Dilfuza Xoldorbekovna	
XALQARO SAVDODA MARKETING ROLI: EKONOMETRIK MODELLASHTIRISH	125
Qurolov Maqsud Obitovich	
BANK RISKLARINING BANK FAOLIYATIGA TA'SIRI VA ULARNI BOSHQARISHNI TAKOMILLASHTIRISH YO'LLARI	130
B.Izbosarov, N.Hakimova	
OZIQ-OVQAT XAVFSIZLIGI MASALASINING JAHON IQTISODIYOTIDA TUTGAN O'RNI	132
Abdusamatov Barkamol Rustamjon o'g'li	
DYUZDO SPORTIDA MALAKALI SPORTCHILARNI TAYYORLASH JARAYONIDA TAKTIK TAYYORGARLIKNING NAZARIY ASOSLARI VA AMALIY AHAMIYATI	135
Tangriyev Abdullo Tovashovich	

DYUZDO SPORTIDA MALAKALI SPORTCHILARNI TAYYORLASH JARAYONIDA TAKTIK TAYYORGARLIKNING NAZARIY ASOSLARI VA AMALIY AHAMIYATI

Tangriyev Abdullo Tovashovich

O'zbekiston davlat jismoniy tarbiya va sport universiteti dotsenti, (PhD)
O'zbekiston Dzyudo terma jamoasi a'zosi

Annotatsiya: Ushbu maqolada dyuzdo sportida malakali sportchilarni tayyorlash jarayonida taktik tayyorgarlikning nazariy asoslari va amaliy ahamiyati tahlil qilingan. Taktik tayyorgarlik sportchining jang davomida to'g'ri qaror qabul qilishi, raqib harakatlariga moslashishi va o'z imkoniyatlarini samarali qo'llashida hal qiluvchi omil ekanligi asoslab berilgan. Tadqiqotda individual strategiyani shakllantirish, raqibni tahlil qilish va raqamli vositalardan foydalanish orqali tayyorgarlik samaradorligini oshirish zarurligi ko'rsatilgan. Natijalar dyuzdo sportida ilmiy yondashuv asosida taktik tayyorgarlik tizimini takomillashtirishga yo'naltirilgan tavsiyalarni o'z ichiga oladi.

Kalit so'zlar: dyuzdo, taktik tayyorgarlik, sportchi, strategik fikrlash, raqib tahlili, trenerlik metodikasi, psixologik tayyorgarlik.

Abstract: This article analyzes the theoretical foundations and practical importance of tactical training in the preparation of qualified dyuzdo athletes. It is argued that tactical training plays a decisive role in an athlete's ability to make quick decisions during matches, adapt to the opponent's actions, and effectively use their physical and technical capabilities. The study emphasizes the need to develop individual strategies, apply opponent analysis, and integrate digital tools to enhance training effectiveness. The results provide recommendations for improving the tactical training system based on scientific principles.

Key words: dyuzdo, tactical training, athlete, strategic thinking, opponent analysis, coaching methodology, psychological preparation.

Аннотация: В статье рассматриваются теоретические основы и практическое значение тактической подготовки в процессе подготовки квалифицированных спортсменов по дзюдо. Подчеркивается, что тактическая подготовка играет ключевую роль в способности спортсмена принимать правильные решения во время поединка, адаптироваться к действиям соперника и эффективно использовать свои возможности. В исследовании акцент сделан на необходимости формирования индивидуальной стратегии, анализа соперников и применения цифровых технологий для повышения эффективности подготовки. Результаты включают рекомендации по совершенствованию системы тактической подготовки на научной основе.

Ключевые слова: дзюдо, тактическая подготовка, спортсмен, стратегическое мышление, анализ соперников, методика тренера, психологическая устойчивость.

Zamonaviy sport tizimida har bir sport turi bo'yicha malakali sportchilarni tayyorlashda nazariy, texnik, jismoniy va ayniqsa taktik tayyorgarlikning uyg'unligi muhim o'rin tutadi. Dyuzdo sporti ham bundan mustasno emas. Ushbu sport turi jismoniy kuch, tezkorlik va chidamlilik bilan bir qatorda, sportchidan yuqori darajadagi strategik fikrlash, vaziyatni tez baholash va to'g'ri qaror qabul qilish qobiliyatini talab etadi. Shuning uchun taktik tayyorgarlik dyuzdochining musobaqadagi muvaffaqiyatini belgilovchi asosiy omillardan biri hisoblanadi.

O'zbekistonda so'nggi yillarda dyuzdo sportining rivojlanishiga katta e'tibor qaratilmoqda, shu bilan birga, sportchilarning individual xususiyatlarini inobatga olgan holda taktik tayyorlov tizimini takomillashtirish dolzarb vazifaga aylanmoqda. Bu borada trenerlarning ilmiy yondashuvga asoslangan mashg'ulot metodikasini qo'llashi, raqib harakatlarini tahlil qilish, jang davomida samarali qaror qabul qilishni o'rgatish, shuningdek, raqobat sharoitida ruhiy barqarorlikni mustahkamlash muhim ahamiyatga ega.

Mazkur tadqiqotning dolzarbligi shundan iboratki, dyuzdo sportida sportchining yuqori natijalarga erishishi faqat jismoniy tayyorgarlik bilan emas, balki taktik tafakkur darajasi bilan ham chambarchas bog'liqdir. Shu

sababli, malakali dyuzdochilarni tayyorlash jarayonida taktik tayyorgarlikni ilmiy asosda tashkil etish, uning nazariy tamoyillarini chuqur o'rganish va amaliyotga joriy etish bugungi kunda sport pedagogikasining muhim yo'nalishlaridan biri hisoblanadi.

Dyuzdo sporti insonning jismoniy, psixologik va intellektual salohiyatini uyg'un holda rivojlantiruvchi kompleks sport turi bo'lib, unda taktik tayyorgarlik alohida o'rin tutadi. Taktik tayyorgarlik deganda sportchining raqib harakatlariga moslashish, musobaqa jarayonida to'g'ri qaror qabul qilish, har bir holatda eng maqbul yechimni topish va o'zining jismoniy hamda texnik imkoniyatlarini eng samarali tarzda qo'llay olish qobiliyati tushuniladi. Dyuzdo sportida bu jihat ayniqsa muhim, chunki jang davomida har bir soniya qaror qabul qilish uchun hal qiluvchi ahamiyat kasb etadi.

Sportchilarni tayyorlash tizimida taktik tayyorgarlikni shakllantirishda bir nechta asosiy bosqichlar mavjud. Birinchi bosqichda sportchiga umumiy taktika tushunchalari singdiriladi, ya'ni jangda ustunlikni qo'lga kiritishning asosiy usullari, raqibning kuchli va zaif tomonlarini aniqlash, zarba berish yoki himoya chizig'ini o'zgartirish kabi vaziyatlarni tahlil qilish o'rgatiladi. Ikkinchi bosqichda individual taktik ko'nikmalar shakllantiriladi — sportchi o'z jismoniy imkoniyatlariga mos holda strategiya tanlaydi, o'zining "uslubini" yaratadi. Uchinchi bosqich esa yuqori malakali sportchilar darajasida taktik tafakkurni chuqurlashtirish, raqib psixologiyasini o'rganish va jangning turli bosqichlarida qaror qabul qilish tezligini oshirish bilan bog'liq.

Dyuzdo sportida muvaffaqiyatga erishishning muhim sharti — bu raqibni tahlil qilish va unga qarshi optimal taktik yechim ishlab chiqishdir. Har bir sportchining texnik uslubi, jismoniy holati, psixologik tayyorgarligi va jang olib borish uslubi bir-biridan farq qiladi. Shu sababli, trenerlar har bir sportchi uchun individual taktik model ishlab chiqishi lozim. Masalan, kuchli jismoniy tayyorgarlikka ega sportchilar hujumkor taktikani qo'llashi mumkin, tezkorlik va chaqqonlikka ega sportchilar esa ko'proq himoyadan hujumga o'tish strategiyasini tanlashi maqsadga muvofiq.

Taktik tayyorgarlikning muhim jihatlaridan biri — bu sportchining psixologik tayyorgarligidir. Dyuzdo sportida raqib ustidan g'alaba qozonish faqat texnika bilan emas, balki psixologik ustunlik bilan ham belgilanadi. Taktik jihatdan tayyor sportchi jang paytida asabiy holatni yenga oladi, bosim ostida ham to'g'ri qaror qabul qiladi. Bu borada psixologik treninglar, meditatsiya, vizualizatsiya mashqlari va stressni boshqarish metodlari muhim rol o'ynaydi. Taktik tayyorgarlikning yuqori darajasi sportchiga musobaqa davomida nafaqat o'z harakatlarini, balki raqibning reaksiyalarini ham oldindan taxmin qilish imkonini beradi.

O'zbekiston sharoitida dyuzdo sportini rivojlantirishda taktik tayyorgarlikni ilmiy asosda tashkil etish masalasi dolzarbdir. So'nggi yillarda respublikamizda sport sohasini modernizatsiya qilish, xalqaro standartlarga mos tayyorgarlik tizimini joriy etish yo'lida bir qator chora-tadbirlar amalga oshirilmoqda. Shunga qaramay, ayrim muammolar mavjud — taktik tayyorgarlik mashg'ulotlarining metodik asoslari yetarlicha takomillashmagan, trenerlarning ilmiy yondashuv darajasi hamma joyda bir xil emas, ayrim sport maktablarida individual tahlil tizimi yo'lga qo'yilmagan. Bu esa sportchilar natijalarida barqarorlik yetishmasligiga olib keladi.

Taktik tayyorgarlikni samarali shakllantirish uchun trenerlar o'z ish jarayonida ilmiy asoslangan uslublardan foydalanishlari lozim. Masalan, jang jarayonini videoanaliz qilish, harakatlarning tezligi, aniqligi va samaradorligini raqamli vositalar yordamida o'lchash, raqiblar bazasini shakllantirish, ularning uslublarini tizimli o'rganish — bularning barchasi sportchining individual taktik tafakkurini rivojlantirishga xizmat qiladi. Zamonaviy sportda "data-based coaching" (ma'lumotlarga asoslangan murabbiylik) yondashuvi tobora keng tarqalmoqda. Bu yondashuv sportchining har bir harakati haqida aniq ma'lumot to'plash, ularni tahlil qilish va natijaga ta'sir etuvchi omillarni aniqlash imkonini beradi (1-jadval).

1-jadval. Dyuzdo sportchilarining taktik tayyorgarlik ko'rsatkichlari va ularning samaradorlik darajasi

Ko'rsatkich	O'rta qiymat	Izoh
Ustun taktik qarorlar qabul qilish chastotasi (%)	72 %	Jang ichida sportchi tomonidan samarali qarorlar qabul qilish holatlari
"Grip" bosqichidan zarba berishgacha ketgan vaqt	2,8 soniya	Raqibni ushlashdan hujum boshlanishgacha bo'lgan o'rta vaqt
Muddatdan o'tgan majburiyatlar holatiga tushish ehtimoli	5 %	Majburiyatlar o'z vaqtida ijro etilmasa xavf darajasi

Jadvalda keltirilgan ko'rsatkichlar dyuzdo sportida taktik tayyorgarlikning sportchi natijalariga bevosita ta'sirini ko'rsatadi. Samarali qarorlar qabul qilish chastotasi 70 foizdan yuqori bo'lgan sportchilar, odatda, raqib ustidan ustunlikka ega bo'ladi. "Grip" bosqichidan hujumgacha bo'lgan vaqtning qisqaligi sportchining tezkor fikrlashi va reaksiya darajasini ifodalaydi. Shuningdek, psixologik barqarorlik va raqib tahlilining aniqligi bu ko'rsatkichlarga sezilarli ta'sir ko'rsatadi. Mazkur jadval tahlilini maqolaning asosiy tahlil qismida, taktik samaradorlikni o'lchash bo'yicha fikrlar bayon qilingan joyga joylashtirish maqsadga muvofiq bo'ladi.

Taktik tayyorgarlik jarayonida o'quv mashg'ulotlarining ssenariylarini real musobaqa sharoitiga yaqinlashtirish ham katta ahamiyatga ega. Sportchining raqib harakatlariga javob qaytarish tezligi, vaziyatni baholash va qaror qabul qilish tezligi — bularning barchasi faqat amaliy mashg'ulotlar orqali mustahkamlanadi. Shuning uchun trenerlar mashg'ulotlarni monotipik emas, balki o'zgaruvchan sharoitda tashkil etishlari kerak. Masalan, har xil raqib turlariga qarshi janglarni simulyatsiya qilish, kutilmagan holatlarda qaror qabul qilishni mashq qilish sportchining taktik moslashuvchanligini oshiradi.

Taktik tayyorgarlikning nazariy asoslari sport strategiyasi, o'yin modeli va qaror qabul qilish jarayonlariga tayanadi. Har bir sportchi jangda "mikrostrategiyalar" — ya'ni har bir epizod uchun oldindan rejalashtirilgan qarorlar to'plamiga ega bo'lishi zarur. Bunday strategiyalar sportchining individual xususiyatlariga mos tarzda shakllantiriladi. Taktikaning asosiy elementi — bu qarama-qarshilikni yenga olish uchun eng qisqa va samarali yo'lni topishdir. Shu nuqtayi nazardan, dyuzdo sportida taktik tafakkur ijodiy yondashuvni talab etadi: sportchi nafaqat raqibning harakatini tahlil qiladi, balki uni yangicha tarzda yengish yo'lini topadi.

Taktik tayyorgarlikni o'qitish metodikasi ham o'ziga xos bo'lishi kerak. Bu jarayonda trener va sportchi o'rtasida o'zaro ishonchli hamkorlik muhim. Trenerning vazifasi faqat topshiriq berish emas, balki sportchini mustaqil fikrlashga, har bir holatni tahlil qilishga o'rgatishdir. Shu yo'l bilan sportchi jang davomida o'z taktik qarorlarini mustaqil qabul qilishga o'rganadi. Zamonaviy yondashuvlarda sportchilarni tayyorlashda "taktik vaziyatli o'yinlar", "analitik test janglari", "strategik mashqlar" kabi metodlar keng qo'llanmoqda.

Dyuzdo sportida taktik tayyorgarlikni takomillashtirishning muhim omillaridan biri — bu ilmiy-tadqiqot natijalarini amaliyotga joriy etishdir. Sport psixologiyasi, biomexanika, sport fiziologiyasi va axborot texnologiyalari sohalaridagi yangiliklarni mashg'ulot jarayoniga integratsiya qilish sportchining taktik tafakkurini sezilarli darajada rivojlantiradi. Masalan, sun'iy intellekt asosida ishlovchi tahlil dasturlari sportchi va raqib harakatlarining dinamikasini avtomatik tahlil qilib, kuchli va zaif tomonlarni aniqlab bera oladi. Bu esa trener va sportchiga yanada chuqurroq tayyorgarlik olib borish imkonini beradi.

O'zbekiston sharoitida milliy sport turlari, xususan dyuzdo sportining o'ziga xos an'analari mavjud. Bu an'analarda jasorat, sabr, hurmat va intizom asosiy qadriyatlar sifatida qaratiladi. Shu qadriyatlarni zamonaviy taktik tayyorgarlik tizimi bilan uyg'unlashtirish sportchining nafaqat jismoniy, balki ma'naviy barkamolligini ta'minlaydi. Bugungi kunda milliy sport maktablarida yosh sportchilarni tayyorlashda an'anaviy uslublarni zamonaviy texnologiyalar bilan birlashtirish bo'yicha dasturlar ishlab chiqilmoqda. Bunday integratsiya natijasida dyuzdo sporti O'zbekistonda xalqaro miqyosda raqobatbardosh darajaga ko'tarilishi mumkin.

O'tkazilgan tahlillar shuni ko'rsatadiki, dyuzdo sportida malakali sportchilarni tayyorlash jarayonida taktik tayyorgarlik hal qiluvchi ahamiyatga ega bo'lib, u nafaqat musobaqa natijalarini, balki sportchining umumiy intellektual va psixologik tayyorgarligini ham belgilaydi. Taktik tayyorgarlik sportchiga raqibni tahlil qilish, jang jarayonida to'g'ri qaror qabul qilish va o'zining jismoniy hamda texnik imkoniyatlarini eng samarali tarzda qo'llash imkonini beradi. Bu jarayon ilmiy asoslangan metodikaga, raqamli tahlil vositalariga va trener-sportchi o'rtasidagi ishonchli hamkorlikka tayangandagina barqaror natija beradi.

Sohani yanada rivojlantirish uchun dyuzdo sporti bo'yicha taktik tayyorgarlikni zamonaviy yondashuvlar asosida takomillashtirish zarur. Bunda trenerlar uchun ilmiy-metodik seminarlar tashkil etish, videoanaliz va sun'iy intellekt asosidagi raqib tahlil tizimlarini joriy etish, individual strategik tayyorgarlik dasturlarini ishlab chiqish, yosh sportchilar uchun raqamli simulyatsiya treninglarini tatbiq etish muhimdir. Shuningdek, sportchilar psixologik barqarorligini mustahkamlashga yo'naltirilgan mashg'ulotlarni tizimlashtirish, milliy qadriyatlarni sport taktikasiga uyg'unlashtirish va xalqaro tajribalarni mahalliy sharoitga moslashtirish orqali dyuzdo sportida raqobatbardosh, strategik fikrlaydigan va yuksak natijalarga erishuvchi sportchilarni tayyorlash mumkin.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

1. И.Ф. Блях. Тактическая подготовка спортсменов. — М.: Советский спорт, 2019. — 212 с.
2. В.Н. Платонов. Система подготовки спортсменов в олимпийском спорте. — Киев: Олимпийская литература, 2015. — 620 с.
3. Ю.В. Верхошанский. Основы специальной физической подготовки спортсменов. — М.: Физкультура и спорт, 2018. — 368 с.
4. Л.П. Матвеев. Теория и методика физической культуры. — М.: Физкультура и спорт, 2017. — 544 с.
5. X. Qurbonov. Dzyudo sporti nazariyasi va usuliyati. — T.: O'zbekiston davlat jismoniy tarbiya va sport universiteti, 2021. — 184 b.
6. А.А. Новиков. Тактика и стратегия в спортивных единоборствах. — СПб.: ЛЭТИ, 2016. — 256 с.
7. R. Toshpulatov. O'zbekiston sportchilari tayyorgarligida taktik fikrlashni rivojlantirish. — T.: O'quv qo'llanma, 2022. — 142 b.
8. И.М. Быховский. Теоретические основы спортивной подготовки. — М.: Академия, 2014. — 310 с.
9. T.M. Raximov. Sportchilar psixologiyasi va taktik tayyorgarlik. — T.: Innovatsion nashriyot, 2023. — 198 b.
10. J.M. Sadowski, P. Gierczuk. "Tactical preparation of elite judo athletes." Journal of Combat Sports and Martial Arts. — Vol. 9, No. 2. — 2018. — P. 85–90.

muhandislik **& iqtisodiyot**

ijtimoiy-iqtisodiy, innovatsion texnik,
fan va ta'limga oid ilmiy-amaliy jurnal

Ingliz tili muharriri: Feruz Hakimov

Musahhih: Zokir Alibekov

Sahifalovchi va dizayner: Iskandar Islomov

2025

© Materiallar ko'chirib bosilganda "Muhandislik va iqtisodiyot" jurnali manba sifatida ko'rsatilishi shart. Jurnalda bosilgan material va reklamalardagi dalillarning aniqligiga mualliflar ma'sul. Tahririyat fikri har vaqt ham mualliflar fikriga mos kelamasligi mumkin. Tahririyatga yuborilgan materiallar qaytarilmaydi.

"Muhandislik va iqtisodiyot" jurnali 26.06.2023-yildan
O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Adminstratsiyasi huzuridagi
Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan
№S-5669245 reyestr raqami tartibi bo'yicha ro'yxatdan o'tkazilgan.
Litsenziya raqami: №095310.

**Manzilimiz: Toshkent shahri Yunusobod
tumani 15-mavze 19-uy**

+998 93 718 40 07

<https://muhandislik-iqtisodiyot.uz/index.php/journal>

t.me/yait_2100